

Klassens klasser
Paper till Eliternas utbildningsstrategier, Tredje
nordiska konferensen om pedagogikhistorisk forskning,
Stockholm 28 – 29 september 2006

Linköpings universitet

Maria Sundkvist
Linköpings universitet
581 83 Linköping
013 – 28 24 53
Marsu@kfu.liu.se

Under 1900-talet förändrades ungdomstiden i Sverige dramatiskt. I början av seklet levde unga människor under mycket olika villkor. 100 år senare fanns det en tydlig period i allas liv som var utformad utifrån en gemensam ram. Den högre utbildningens reformering är en bidragande orsak till den här förändringen. I början av seklet byggde det på särskiljandets princip. Kön, social härkomst och geografisk hemvist var strukturerande för vilken skolform en ung människa kom att gå i. En stor del av varje generation gick över huvud taget inte i gymnasiet.

Särskiljandets princip förändrades till en sammanhållandets princip. I slutet av 1900-talet påbörjade i stort sett alla ungdomar gymnasieskolan. Denna förändring brukar beskrivas som att skolsystemet blivit med jämställt och jämlikt, en utveckling som av de flesta tolkas som någonting positivt och centralt för välfärdssamhällets utveckling.

Men hur gick den här förändringen till bland de unga? Hur påverkade jämlikhets- och jämställdhetsprojektet de grupper som tidigare hade haft en stark position? I det här papret problematiseras de strukturella förändringarna utifrån vad som hände i så kallade gymnasieföreningar. Särskilt intresse ägnas de så kallade invalen.

Papret bygger på ett kapitel från boken *Klassens klasser* (Carlssons, 2006). Hela boken handlar om hur en elit framgångsrikt reproducerar sig från generation till generation, trots politikens strävan efter likhet. Boken visar hur unga människors skapar sina liv i skolan bortom de ramar som regleras av styrdokument och lokala politiska ambitioner.

De föreningar som jag skriver om har alla det gemensamt att de väljer in sina medlemmar. I papret analyseras dessa inval. Källor till studien är hämtade från nio gymnasieföreningar i en stad. Till största delen rör det sig om skriftliga källor, skrivna av medlemmar, men bland källorna finns också en telefonenkät, intervjuer och observationer genomförda under mitten av 1990-talet. Studien är anonymiserad. Föreningarna och skolorna heter således någonting annat i verkligheten. Jag har försökt att finna pseudonymer som ger en liknande karaktär som de ursprungliga namnen. Staden kallas för Gymnasieföreningarnas stad. Resultaten är inte knutna till en viss lokal praktik, jag utgår från att ungdomar gör liknande distinktioner i andra städer, även om det givetvis finns plats för lokala variationer. Utifrån en sådan ståndpunkt blir inte analysen sämre av att läsaren inte får veta var det hela har hänt.

Föreningarna finns än idag och den äldsta av dem bildades på 1860-talet.

Utvald och invald på en och samma gång

Det har funnits inval allt sedan 1860-talet, då föreningen Harpan började sin verksamhet. De var omgärdade av mystik och hemlighetsmakeri, vilket skapade vissa problem i samband med 1990-talets intervjuer. Informanterna hamnade i ett dilemma. De ville berätta om föreningslivet, samtidigt som de under högtidliga former lovat de andra medlemmarna att inte berätta för utomstående om invalen. En nyinvald harpist avfärdade exempelvis frågor om invalen med att de var hemliga eftersom det var roligare så.¹ Mer än så berättade han inte.

Andra informanter var betydligt öppnare. Så här berättade exempelvis en arton år gammal kvinna i föreningen Maximal:

I Jag vet att invalen är hemliga , men skulle du kunna berätta om...

¹ Harpist, 16 år.

M Ja det är ju, man ska göra en massa grejer, fysiskt och psykiskt, men ja liksom såna härna, göra bort sig och sånt där. Men det, jag gjorde inte det, jag ville inte göra det, för man behöver inte göra det om man inte vill, fast det tänker man ju inte på, så jag gjorde inte så mycket, men det kändes ju, man mår inte bra, men det känns ju att man, att man, man är helt ny på skolan och så ska man första dagen, eller första veckan göra bort sig

Informanten beskrev hur enskilda provningar i invalet var frivilliga, men att det samtidigt kunde vara svårt för den som ville bli invald att ta sig rätten att säga ifrån. Hon betonade att det var fråga om en valsituation, samtidigt som hon beskrev invalet som problematiskt, "det känns ju, man mår inte bra". Osäkerheten förstärktes av att den som skulle bli invald inte hade någon etablerad position på skolan. Här följer ytterligare ett utdrag från samma intervju:

I Du kan inte berätta vad som hände?

M Vi var i källaren här på [namnet på skolan] och då var [namnet på en manlig förening] där också och vi börja med att göra sit ups och armhävningar och sjunga en massa sånger och, och sen så ja, och sen så är det liksom när man håller på med så sitter man och längtar att det aldrig ska ta slut för då måste man gå ut igen, men så man får göra, ja jag fick göra en massa fysiskt grejer istället för att sjunga och dansa [paus]

Av citatet framgår att invalet bestod av olika delar, en del var privata, andra offentliga. Det fanns olika former av tester, informanterna delade upp dem i fysiska och psykiska, både kropp och själ skulle provas och det skulle ske såväl privat som offentligt. Den här informanten föredrog de privata delarna, och hon berättade hur invalet anpassades efter hennes vilja.

Hon fortsatte med att berätta hur kvinnliga och manliga föreningar hjälptes åt med invalen. Därefter handlade samtalet om kläder:

I Har ni några särskilda kläder?

M Ja när man har inval då så har vi ju vita skjortor och så har vi våra slipsar som vi gör, som nyinvalen får då sen efteråt. Röda med vita fläckar [skratt] så det är det vi har och sen på ceremonin så har vi kåpor fast det är hemligt

Medlemmarna bar vita skjortor och de nyinvalda fick speciella slipsar som tecken på sin nya värdighet. Den vita skjortan och slipsen, den prydliga, offentliga, vuxne mannens attribut användes som symboler för de unga kvinnorna i samband med det högtidliga invalet.

Utifrån skolans historia är det inte en slump att den kvinnliga föreningen valt manliga symboler. Även om Maximal skapades på 1970-talet och på så sätt var en del av den nya gymnasieskolan, har medlemmarna hämtat sina symboler från den borgerliga mannen som tidigare dominerade läroverket. Denna manliga borgerlighet hade en hegemonisk ställning i gymnasieskolan, trots att såväl kvinnor som elever med andra framtidsutsikter än borgerlighetens, vunnit tillträde till den. Även kåpan som användes vid den avslutande ceremonin är hämtad från ett manligt sammanhang. Kåpor används i en rad olika ceremonier. Den som bär en kåpa kan dölja ansiktet och de används i sammanslutningar som exempelvis det rasistiska Ku klux klan. Kåpan har på så sätt en negativ laddning, som medlemmarna använder för att skrämja de som ska väljas in. Kåpan kan också ses som ett hjälpmedel för medlemmarna att träda in i en kollektiv roll under ceremonin. De hade inte ansvar som individer för vad som hände, utan reducerade sig till en del av en tradition.

Samtalet handlade så om hur föreningen använde tid som disciplinerings teknik i samband med invalen.

M [...] först så, så kommer, vi säger att de [de som är kallade till inval] går här [på Nobelskolan] då, så får de komma hit typ kvart över sju och sen kommer inte vi hit förrän kvart i åtta [skrattar] så då får de sitta där och ja och sen så börjar vi med lite fys, ja och sen ute, och sen så och klär ut dem, och sen så ja det här rektorn tycker inte om att man tar dem från lektionerna och sen, men på [Polhemsgymnasiet] vet jag att de sjukskriver sig hela dagen och sen så får de hålla på hela dagen sen ja vid fem brukar vi, ja det tar ju hela dan [skrattar]

I Och på ceremonin, då är det liksom slut. Det är mer som en högtidlig rit att man liksom väljs in då?

M Ja eller det, det är väl det då, men det är inte nått speciellt vi ställer ju frågor och sånt där och sen så har man kåpa på [skrattar] men, men, ja så efter det då är det liksom då är man med...ⁱⁱ

Lägg märke till hur informanten vid två tillfällen, när hon berättade om att de medvetet lät nyinvalen vänta och om kåpan, skrattade. Viveka Adelswärd menar att skrattet hjälper oss att hantera paradoxer och spänningsfulla situationer: "Spänningen får oss att vackla – skrattet hjälper oss att återfå balansen."ⁱⁱⁱ Medlemmens skratt visar att hon hamnat i en besvärlig situation som hon försökte bryta. Skrattet var likaså avväpnande. Genom att skratta förringade hon detaljer från invalen som skulle kunna verka vara stötande.

Skrattet visade likaså hur föreningens egna värden sattes på spel. I andra sammanhang beskrev sig de kvinnliga medlemmarna som glada, naturliga och normala, vilket inte stämmer överens med personer som sätter på sig kåpor och trakasserar andra. Att vara punktlig och att synas i det offentliga rummet var centralt för medlemmarna, egenskaper som alltså vändes till sina motsatser i invalen.

Efter en stund handlade diskussionen om vad som var offentligt och vad som inte var det:

I Då vet hela skolan att den här personen är på inval?

M Ja, i princip

I Är det, det ni vill när ni klär ut henne och?

M Ja

I Det ska va liksom offentligt?

M Ja lite grann, men sen eftersom det är om man blir invald första veckan då, då känner man ju inte alla riktigt än och då om man sätter på dem jättefula kläder och så där, då är ju inge folk som inte riktigt vet heller [skrattar] då blir det ju, ja är hon så där eller? Så att då gör man ju bort sig lite så också

Som framgår av citatet utnyttjade föreningen det faktum att de presumtiva medlemmarna inte var kända i den nya skolmiljön. Det var svårt för de andra eleverna att avgöra om det var fråga om en del av ett inval, eller om personen i fråga hade en avvikande klädstil, som tillskrevs ett lågt kapital.

ⁱⁱ Maximal är inte den enda förening som använder sig av symboler, hämtade från sammanhang som kan verka stötande. Olle Hagman visar exempelvis att en av sektioner vid Chalmers tekniska högskola använder sig av "svarta bödelskåpor" i samband med nollningen. (Olle Hagman (1987), s. 31.)

ⁱⁱⁱ Viveka Adelswärd (1991), s. 86-88. Citatet är hämtat från s. 88.

Andra informanter berättade om vad som skiljde deras inval från andra föreningsars. En sjutton år gammal harpist menade exempelvis att deras inval, till skillnad från andras, inte innehöll någon "som helst fysisk trakassering". En annan harpist, beskrev övergången från att stå utanför föreningen till att bli en del utav den så här:

I Hur går invalet till?

A Jaaa, jag ska inte gå in på några detaljer men det, det är alltså endast psykisk. [Harpans] inval. Är inget som helst fysiskt, och det tycker jag är en fördel med föreningen, att det ska kunna gå till så.

Jag kan ju berätta lite grann vi har vi hämtar upp dem nere på [Nobelskolan] dit de kommer klockan fyra ungefär, och så låter vi dem vänta ett bra tag då innan vi plockar upp dem. Sedan så har de ju ögonbindel och så vidare och så kör vi upp dem här [syftar på den andra skolan], där de sitter i ett rum. Sedan så, i enlighet med förbundets stadgar, så ska de göra någonting då, skriva en dikt och så vidare. Det är liksom en omöjlig uppgift som ska lösas då och så får man ser hur de ser ut efter det. Men är det någon som har kommit till ett inval så kan jag ju säga [skrattar] det här behöver du inte säga till någon för då blir det inte så bra, men är det någon som har kommit till ett inval då, då så kan vi inte liksom säga nej till honom sedan. [...] Och det vet jag inte hur de andra förbunden gör men, men jag vet vissa förbund har, har liksom intervjuer först och då kan de liksom avvisa dem efter det men det tycker väl vi inte är riktigt juste utan har man ställt upp och kommit så långt så man har kommit till ett inval, då ska man liksom bli medlem sedan, även om man inte vet det under kvällen, för att då vore ju så att säga invalet förstört

Informanten ville inte avslöja för många detaljer, han sade att han kunde berätta "lite". Likaså skrattade han till när han var på väg att avslöja hemligheter som han trodde kunde förstöra för föreningen. En sådan hemlighet var att alla som var kallade, också kom att bli invalda. På så sätt fyllde inte de olika momenten någon urvalsfunktion, snarare handlade det om att skapa en situation som gav medlemmarna en gemensam referensram och som markerade en gräns mellan att inte vara och att vara delaktig i föreningslivet. Själva urvalet hade redan skett. I och med att föreningen kallade till inval, hade medlemmarna fattat beslutet om att vissa utvalda personer var lämpliga att delta. Intervjun fortsatte med att jag försökte få honom att beskriva innebörden av invalet:

I Kan man säga att det är, att de ska göra nånting som är svårt och sedan så efter det så blir de upptagna i gemenskapen?

M Precis, de ska tro liksom att vad är det här för elände och allt. Man ska se hur de, hur långt de kan gå egentligen i det där, men sedan så slutar alltid kvällen på ett trevligt sätt, så de förstår innan de går och lägger sig att det här var rätt, jag har gjort någonting rätt i alla fall va. Att det var värt det. Det vore rätt hemskt om man körde dem hem på slutet och så fick de inte vara med. Men det roliga där är ju att kontrasten ska bli så stor som möjligt på något sätt va, för att då går man verkligen från det eländiga till något väldigt bra på slutet och då blir det ett väldigt positivt intryck också, bra och välkommen va, för då är man verkligen knäckt och så blir det ofta väldigt trevligt på slutet.

Mannen gav uttryck för ett invalets dramaturgi. De nyinvalda skulle vandra från en fasa mot en ännu värre upplevelse. Så skedde ett brott, mörkret och eländet byttes ut mot ljus och

gemenskap, såsom de kommit till himmelriket. Invalens struktur bär stora likheter med ålderdomliga föreställningar om människans väg genom livet och också om livet efter detta.

Samtalet kom så att handla om föreningars olika inställning till offentligheten:

I Är det viktigt i andra föreningar, är det viktigt för dem att visa upp invalen för resten av skolan? De ska göra bort sig?

M Ja

Ioffentligt, har ni såna?

M Nej

I Ingenting?

M Ingenting sånt. Bara att vi söker upp dem på skolan och så ger vi dem det där papperet då, men sedan så går invalet till efter skolan så. På det sättet är väl [Harpan] lite speciellt, att vi håller oss mer internt än utåt, och det har ju det där årsboken att göra också

I Så det enda offentliga, det är det här att ni överränner i en korridor eller

M Ja precis

Även om föreningen strävade efter att leva ett undanskymt liv i jämförelse med andra föreningar, fanns det exempel på hur de offentliga rummen i skolbyggnaderna användes. Som framgår ovan kallades de som skulle väljas in till Upplysningsgalleriet, den andra gymnasieskolans mest centrala rum. Det var beläget strax innanför huvudentrén. Här fanns en stor trappa som ledde upp till lärosalar och administrativa utrymmen. Trappan var smyckad med en väggmålning av en av 1900-talets stora, svenska konstnärer. I galleriet fanns elevskåp, anslagstavlor och toaletter. Nobelskolan låg centralt i staden, delvis inrymd i lokaler från det gamla läroverket. Polhemsgymnasiet däremot var placerad några kilometer från stadens centrum. Här hade det som framkommit tidigare, funnits en yrkesskola.

Harpan valde under 1990-talet enbart in medlemmar som var elever på Polhemsgymnasiet, men lät trots detta Upplysningsgalleriet ha en symbolisk funktion i invalet. Tidigare hade föreningen hämtat sina medlemmar från Nobelskolan, men i samband med att den naturvetenskapliga utbildningen flyttades från den skolan till den andra, kom medlemmarna fortsättningsvis att hämtas från Polhemsgymnasiet. En förklaring till varför man valde att behålla galleriet som väntrum, var det symboliska värde som den centralt placerade före detta läroverksbyggnaden hade. Genom att låta galleriet behålla en symbolisk funktion i invalet, upprätthölls traditioner. Samtidigt blev den här delen av invalet offentligt på ett annat sätt än om kandidaterna hade fått vänta i någon korridor i den gamla yrkesskolans lokaler utanför stadskärnan. Ett tredje skäl till att fortsätta att använda Upplysningsgalleriet kan vara att den sågs som en traditionell samlingspunkt för föreningen. Intervjun kom så att handla om varför inte alla elever kunde få vara med i föreningarna:

I Hur många i din klass är med i gymnasieföreningar?

M Det är nog, ska se här, två, tre, fyra, fem sex, sex tror... sex personer

I Mm. Ni är ungefär trettio i klassen?

M Ja

I Varför tror du att inte alla kan vara med?

M Därför att det bara finns ett visst antal platser i gymnasieföreningar, så är det.

I Ja

Antalet platser skulle utifrån informantens utsaga vara orubbligt, vilket jag återkommer till i ett senare kapitel.

Aktiviteter, framför allt de som var kopplade till inval i föreningarna, beskrevs alltså som hemliga, men det var inte det samma som att de verkligen var det. Snarare var hemlighetsmakeriet en del av föreningarnas offentlighet som förstärkte gränserna mellan de som var med och de som inte var det. Så här beskrevs ett inval i Fanan i mitten av 1940-talet:

En efter en föras de ovärdiga in. En efter en dricka de tillsammans med de vitklädda och beslöjade Vise den heliga drycken. Hela tiden höres en dyster disorientalisk musik, blandad med de gamles 'Harra, Harra, Salabim'. En efter en förestavas de eden: 'Kolli masa selam kiro bel aba mala' et cetera (eller något i den stilen).^{iv}

Citatet exemplifierar hur föreningarna försökte göra invalet till någonting hemligt och exotiskt, i vilket skillnaderna mellan de redan invalda och de som skulle väljas in, markerades på olika sätt. De nya beskrevs som ovärdiga, de fick dricka en helig dryck tillsammans med vitklädda och beslöjade personer, samtidigt som de skulle uttala en ed på ett främmande språk. Gränsen förstärktes av tilltalet "de gamle" om de redan invalda. Därefter följde:

Men de misslyckas trots att de få titta i vår heliga bok (med japanska bokstäver). Eden är skändad, och de skändliga [sic] måste dö. Hassan Pascha samlade de vise till rådslag och med höga ödesmättade och av indignation darrande stämmor giva de sina domar: 'Du må sönderskäras i småbitar och sedan hopklistras med Karlssons klister och läggas i en grop med kackerlackor' och 'Min dom lyder; att han måtte kastas i vildjuret [namnet på läroverkets rektor]s käft'. et cetera, Men Hassan Pascha är på gott humör. Smaka de männe, den med vitpeppar kryddade brygden? Han benådar de skändliga till livstids halshuggning!! [sic] Domen träder ögonblickligen i verkställighet. Bödeln kommer fram och kastar sig underdånigt ner framför Hassan Pascha. Han är fruktansvärd att skåda med sin bara ludna överkropp och sitt väldiga, blodiga svärd. Offrets ögon förbindas, och skjortan lossas vid halsen, på det att blodet må fritt strömma. Men gudarna vilja annorlunda. Den annars så osvikligt träffande huvudavhuggaren missar det ena hugget efter det andra. Det är gudarnas vilja, att de skola upptagas i de gamles krets.^v

I det här avsnittet hade de som skulle väljas in visat sig ovärdiga uppgiften. De måste bestraffas. En hänvisning till dåvarande rektor visade att dramatiska lån från tortyrkammare, avrättningsplatser, vildar och främlingar, blandades med erfarenheter från skolvardagen. Lägg märke till medlemmarnas val av avrättningsmetod. Halshuggning med svärd var förbehållet adelsmän och andra upphöjda grupper. Det sågs som ett tecken på deras värdighet att avrättas på så sätt.

^{iv} Fanan, § 2, 8 april 1945.

^v Fanan, § 2, 8 april 1945.

Härskarens goda humör tolkades som ett resultat av att han druckit en brygd, kryddad med vitpeppar. 1990-talets informanter berättade om inval (som alltid förekommer i andra föreningar än den egna) där de presumtiva medlemmarna fick dricka diverse blandningar, som oftast innehöll alkohol. Liksom i det här exemplet var de kryddade på ett sätt som skulle göra dem svåra att dricka. Lägga märke till hur bödeln beskrevs nästan som ett djur med sin ludna, nakna överkropp. Likt en kuvad hund kastade han sig framför ledaren Hassan Pascha. Bödeln var en motbild den civiliserade, påklädda läroverkslärjungen. Så fortsatte berättelsen:

§ 3. De nyinvidga föras åter ut av den beslöjade för att vänta i korridoren. Då de ånyo släppas in är allt normalt. Bödlar och viss män [sic] äro försvunna. Ordföranden Hasse hälsar dem med en kort presentation av [Fanan]: Hjärtligt välkomna! Därefter får de högtidligen i tur och ordning skriva sina namn i matrikeln. Mötet upplöses. - -^{vi}

Metamorfosen var ett faktum. Den exotiska Hassan Pascha var ersatt av Hasse, halshuggning med välkomstord. Så hade nya elever fått status av att vara medlemmar av en gymnasieförening, vilket bekräftades av att de skrev in sina namn i medlemsmatrikeln. Den följande kommentaren vittnade om de praktiska bestyr som ett inval kunde innebära:

Men Hassan Pascha med några trogna föra de blodiga resterna av offren från huvudskalleplatsen till de norr om staden belägna avskrädeshögarna. (Leverantör av de blodiga sakerna: [...]s slakteriförening).”^{vii}

Invalen i föreningarna var en av de distinktioner som användes för att konstruera ett vi i föreningen kontra de som stod utanför den. 1945 planerades exempelvis ett inval i Fanan som skulle innehålla momenten “mystisk dikt, skändning, marsch”.^{viii} Mystik, utanförskap som därefter växlades till gemenskap samt högtidliga ceremonier, var stående inslag i invalen.

Ett återkommande stilgrepp var att använda kontraster. I det här exemplet användes två, för de unga männen, exotiska språk, japanska och så någon form av hemmasnickrad latin. En naken, luden överkropp representerade naturen eller den vilde mannen, vilket kan ses som en kontrast till den civiliserade borgerlighet som läroverkspojkar tillhörde. Likaså kan det ålderdomliga sättet att böja verb på, samt användningen av upprepningar (“en efter en”) ses som stilgrepp för att ge berättelsen värdighet.

Syftet med invalen var att skapa en exklusiv grupp människor med rätt att kalla sig medlemmar i den aktuella föreningen. Inte i någon av föreningarna har presumtiva medlemmar kunnat ta kontakt med föreningen för att bli med i den. Proceduren var som framgått tidigare den omvända. Föreningen valde dig. Slutna sällskap är inte något unikt för svenska gymnasieelever. Såväl vuxna, särskilt män tycks det som, som ungdomar, exempelvis vid de svenska tekniska högskolorna och de amerikanska universiteten, organiserar sig med hjälp av mer eller mindre hemliga riter och urvalsprocedurer.^{ix} Intresse för sådana sällskap verkar vara påtagligt hos grupper som förväntas få eller redan har en stark position i samhället.^x Det kanske inte är så underligt egentligen. Rätten att välja ut och bedöma andra människor som värdiga eller ovärdiga kan ses som ett extremt uttryck för en stark position i fältet. Invalsförfarandet vittnar om att de som gjorde det hade tagit sig rätten att definiera och därmed skapa och upprätthålla hierarkiska positioner mellan eleverna i skolan.

^{vi} Fanan, § 3, 8 april 1945.

^{vii} Fanan, §§ 2-3, 8 april 1945.

^{viii} Fanan, § 4, 21 mars 1945.

^{ix} Olle Hagman beskriver förhållandena vid Chalmers tekniska högskola, se Olle Hagman, (1987), passim. Om amerikanska föreningar, se G. Kurt Piehler (1988). Mary Ann Clawson (1989) ger en bred exposé av olika former av manliga sammanslutningar i Europa och USA från 1600 – fram till och med 1900-talet. Paula Fass skriver om ungdomen på 1920-talet i Amerika (Paula Fass, 1979, passim). Se också Robert Hamréns pågående forskning om rotaryklubbar.

^x Se även Philip Lalander (1996), passim.

Gymnasieföreningarna berörde även de elever som inte var medlemmar, vilket bland annat framgår av en telefonenkät som vi genomförde i början av 1990-talet. Ett resultat var att utbudet av fritidsaktiviteter knutna till gymnasieskolorna, var mycket begränsat i den stad där det fanns ett aktivt gymnasieföreningsliv, i jämförelse med den andra staden som ingick i undersökningen. Det slutna föreningslivet tog tid, plats och engagemang. Det fanns helt enkelt inte något rum för öppna aktiviteter eftersom föreningarna tog så stort utrymme, även om det bara var ett fåtal av eleverna som har tillträde till det som föreningarna gjorde. I den andra staden refererade informanterna exempelvis till återkommande fester som var öppna för alla. Flera informanter i staden med gymnasieföreningar, som stod utanför systemet, fällde kritiska kommentarer om föreningarna. Föreningsaktiviteterna påverkade dem således negativt.^{xi}

Det följande avsnittet handlar om en så kallad antiförening. Enligt medlemmarna fanns föreningen för att kritisera föreningsväsendet. Genom att analysera antiföreningen hoppas jag kunna fördjupa analysen av hur distinktioner skapades och upprätthölls, liksom hur medlemmarna fick kapital av medlemskapet. Likaså presenteras medlemmarnas utsagor om egenskaper som krävdes för att man ska kunna bli medlem i en gymnasieförening.

“...vi är här för att stanna, ska du ha på käften”? – en antibild av föreningslivet skapas

Nya medlemmar valdes utifrån andra urvalskriterier i antiföreningen än hos de etablerade föreningarna. En viktig egenskap hos dem som skulle väljas in i antiföreningen var att han redan var kompis med *alla* i föreningen. Det var likaså viktigt att han var en känd person på skolan. Föreningens medlemmar berättade om hur de företrädde olika ungdomsstilar som punkare och indipoppare.^{xii} Informanter från de andra föreningarna diskuterade inte i sådana termer. Vid intervjuerna bar de kläder som gjorde det möjligt att kategorisera dem som det som ungdomsforskare lite slarvigt brukar kalla main stream. En lämpligare beteckning skulle kunna vara de välanpassade. De hade en medveten klädstil utan att för den skull sticka ut. Det är i alla fall så jag uppfattade deras hela och rena märkeskläder, som till stor del lika gärna kunde bäras av deras föräldrar som av dem själva.^{xiii}

Antiföreningens medlemmar gav ett annat intryck. De kom alla till det första intervjutillfället, till vilket endast en av dem var kallad. Alla i gruppen hade en tydlig stil och vi lade märke till dem när de poserade nedför huvudtrappan till Upplysningsgalleriet. De hade färgat hår, iögonfallande smycken, speciella kläder och frisyrer. Informanter från de etablerade föreningarna kom en och en till den avtalade platsen. Händelsen vittnar om att antiföreningens medlemmar var nyfikna på oss. En annan skillnad var att två av informanterna från antiföreningen senare inte kom till de avtalade intervjuerna, medan samtliga av dem som tackat ja till att delta från de etablerade föreningarna också medverkade. En tredje skillnad var antimedlemmarnas språkbruk under intervjuerna. Svordomar och sexuella uttryck ingick som en självklar del, vilket inte förekom under intervjuerna med föreningsmedlemmarna.

Som antiförening hade Ekströms format sina aktiviteter utifrån vad de visste om de traditionella föreningarna och så skapat en motbild. Det märktes bland annat i valet av namn.

^{xi} Gunilla Petersson & Maria Sundkvist (1996), passim.

^{xii} Gunilla Petersson (1998), s. 46.

^{xiii} Informanterna var klädda i märkesjeans, märkesskjortor, t-shirts och hade dyrbara gymnastikskor eller läderskor på fötterna. Inte någon av dem hade en avvikande frisyr eller använde kosmetika på något iögonfallande sätt. När studien gjordes såg vi flera elever på skolan som bar stift och andra smycken i exempelvis ögonbryn och hakor. Likaså fanns det elever med svartfärgat hår, kläder och smycken som kan knytas till olika former av ungdomsstilar. Dessa stilar var dock inte, förutom bland antiföreningens medlemmar, företrädna bland informanterna.

Det rådde delade meningar inom föreningen om vad den egentligen hette. Var det Ekströms, eller Ekströms putos amigos? Det ursprungliga namnet tycks ha varit Ekströms. Ekströms var hämtat från ett chokladpuddingmärke, samma pudding som medlemmarna åt och smörjde in sina nakna kroppar med i samband med att föreningen startades. Putos kommer från det latinamerikanska puta, hora. En variant på namnet var Ekströms putos amigos, vilket en medlem översatte som Horornas pojkar eller vänner. 1995 fanns det nio föreningar i staden; Orphei bröder, Fanan, Harpan, S.I.O.R.O.A., SQTF, Pica Pica, Alpha Omega, Maffian och Concordia.^{xiv} Av dessa har Fanan, Harpan och Concordia rötter i läroverket, medan de andra hade skapats efter 1960-talets gymnasiereform.

De etablerade föreningarna bar namn (och här syftar jag på de riktiga namnen och inte på de pseudonymer som nämns i texten) som anknöt till musik och lyrik, utvaldhet, gemenskap och nationalism, verksamheter och fält som passade med den manliga borgerlighetens kultur som fanns i läroverket. Valet av namn exemplifierade hur medlemmarna i Ekströms tog avstånd från föreningslivets normer och traditioner. Chokladpudding var vardagligt och barnsligt, homosexualitet och prostitution tillhörde inte heller den heteronormativitet som de etablerade föreningarna gav uttryck för.^{xv}

Våra observationer visade att gymnasieskolorna i staden var rumsligt väl integrerade mellan studie- och yrkesförberedande program.^{xvi} Elever från olika program kunde röra sig i korridorer och vistas i samma öppna ytor. På båda skolorna fanns det anslagstavlor som var placerade nära huvudentréerna. Trots att tavlorna tillhörde skolornas inventarier, hade gymnasieföreningarna tagit stora delar av dem i anspråk. De hade hängt upp var sin genomskinlig plastmapp, eller, som i ett fall, en marmorerad postlåda. Informanterna kallade det här för fack eller mapp och varje etablerad förening hade sitt fack. De var dekorerade med respektive förenings symbol. I vardagen användes facken till att lämna meddelanden i, adresserade till enskilda medlemmar eller till hela föreningen. Avsändaren kunde vara någon medlem från den egna föreningen, eller så var det en annan förening som skickade en inbjudan till en fest eller något liknande. De fungerade även som en traditionell brevlåda. Vi i projektet kunde exempelvis adressera post till föreningarna som levererades i facken och i samband med intervjuerna hade vi också glädje av att vi med hjälp av dem snabbt kunde få kontakt med medlemmarna.^{xvii}

Fackens position på de centralt belägna anslagstavlorna fyllde också en symbolisk funktion. De gjorde föreningarnas aktiviteter synliga för andra elever. Alla som passerade de genomskinliga plastmapparna kunde ta del av exempelvis festinbjudningar. Likaså markerade facken att föreningarna var accepterade av respektive skolledning som lät dem ta plats.

I en av intervjuerna med en Ekströmsmedlem framkom att de också satt upp ett fack. Likt de andra föreningarna använde de sig av en symbol, i det här fallet en "liten häst".^{xviii} De skrev inte ut namnet på föreningen på facket som en del av de andra gjort, utan valde istället sentensen: "Tönt är tufft".^{xix} Informanten gav flera exempel på händelser som utmärkte Ekströms som en antiförening. I inledningen av citatet hänvisar jag en annan informant berättat:

^{xiv} Uppgiften kommer från informanterna. Vi bad dem att räkna upp de föreningar som de kände till. Det råder en god samstämmighet mellan deras svar. Oavsett vilken förening de själva är med i, gör de liknande värderingar av de olika föreningarna.

^{xv} Maria Bäckman visar att de manliga gymnasieelever hon studerat visar en "hätskhet" inför undervisning som handlar om homosexualitet. De delar alltså inte de normer som undervisningen i frågan ska vila på. (Maria Bäckman (2003), s. 75f.)

^{xvi} Gunilla Petersson (1998), s. 55.

^{xvii} Intervjuerna genomfördes innan mobiltelefonin hade slagit igenom bland svenska ungdomar. Om vi hade gjort studien idag, hade det troligtvis varit betydligt enklare att kommunicera med eleverna på skolan.

^{xviii} Ekströms, 19 år.

^{xix} Ekströms, 19 år.

I Eh och då prata han om att ni gjorde böghögar i [Upplysningsgalleriet], kan du berätta mer om det?

M Böghögar? Det kommer jag inte ihåg faktiskt, hi hi, jag har gjort bort mig så jävla många gånger så att jag vet inte. Vi har gjort en massa [ohörbart] ja just det, vi kasta varann [ohörbart] alla legat i en hög och juckat, hi hi jävla kul, då. Nu hatar vi bögar. Nej det var en jävligt kul grej alltså från början då var det liksom - Vi är bögar och vi trivs med det och sen så hade vi en mapp som det stod Jesus var bög hallihuba så, den drog de ned efter en kvart. Det var någon som inte gilla det riktigt he he. Men det var jävligt kul från början att vara bög, kom som en jävla smäll det är ett gäng killar som är bögar. Man hade så mycket status så man kunde tillåta sig att starta en sån där förening jag tror inte att vem som helst kunde göra det faktiskt, man måste ha rätt hög status för att, det är lite farligt att snacka så här [tittar mot bandspelaren]

Av citatet framgår att informanten var medveten om att han och de andra medlemmarna i antiföreningen kunde driva med föreningsväsendet av den anledningen att de hade symboliskt kapital i skolans fält. Deras böghögar exemplifierar hur de genom att använda sig av den homosexuelle mannens låga status i gymnasieskolan, kunde vända upp och ned på hierarkierna. Budskapet att Jesus var bög vittnar likaså om hur de försökte provocera traditionella värden, en lyckad protest med tanke på att någon tog ned deras mapp.

Uttrycken för det symboliska kapitalet är föränderliga, vilket en annan medlem i antiföreningen beskrev så här:

M Det [syftar på en diskussion om att vara "fejkbögar"] var imagen i fjol, imagen i år har ändrats totalt, alla liksom. I början var vi tontar, alla tyckte vi var jättetöntiga. De tog ner våra mappar, men sedan så började vi få tuffstatus, så alla ville också bli bögiga, så det tyckte vi var tråkigt, så nu feminister...

I Antifeminister? [att jag ställer frågan beror på att han tidigare under intervjun använt ordet antifeminist och inte feminist som han gör i den här excerpten]

M Antifeminister, machokillar, väldigt otrevliga.^{xx}

Slutsatsen att han och kamraterna lyckades med sin antiförening tack vare att de har en stor del av ett symboliskt kapital, vittnar om den hierarki som finns, där medlemmar i traditionella föreningar var kapitalstarka. De kunde endast utmanas av några som var likvärdiga. Samtidigt visade han att det inte var legitimt att tala om de hierarkier som fanns på skolan. Han sade att det var "lite farligt" att prata om status och nickade mot bandspelaren som registrerade vad han sade, samtidigt som han fällde yttrandet. Fortsättningen av intervjun handlade just om vad som hade och inte hade värde:

I [...] det här med att ni valde att vara bögar är det för att liksom va så anti som möjligt

M Så anti som möjligt

I Ja det är det som är det viktiga?

^{xx} Ekströms, 19 år.

M Ja tyvärr så, vi, vi fick, jag vet inte vad de andra gymnasieföreningarna ska ha som, men de är töntar^{xxi}

Kommentaren “men de är töntar” visar att informanten försökte förringa värdet av det kapital som medlemmarna i de traditionella föreningarna hade. Strax innan dess hade han ställt sig frågan om vad det kunde vara som de andra hade som gav dem värde, ett värde som han alltså strax efter tog ifrån dem. Intervjun fortsätter:

I Men det va, att ni valde att bli just som en gymnasieförening, även om ni inte är som en riktig gymnasieförening så. Det vad det att ni tänkte mycket eller prata ni mycket om dem som var med i gymnasieföreningar? Och tyckte att liksom?

M Ja, men det är ett sådant jävla glytt i början av året här när de ska välja in alla nya och sånt liksom. Går i korridorerna liksom och gör en massa grejer och så där, så att det var ju också. Då hade vi den här grejen börjat, ja gymnasieförening, ball så här. Vi kan komma på de mest dumma idéer, det var därför, vi prata aldrig, vi pratar inte så mycket, jo ibland när man ser, fan vilka töntar, men vi diskuterade inte så mycket om det.^{xxii}

Informantens sätt att beskriva tillkomsten av Ekströms som en ren tillfällighet uttryckte hans antihållning till föreningslivet, som utmärktes av traditioner, ordning, förmåga att planera och vikten av genomtänkta ceremonier.

Gymnasieskolorna hade en gemensam årsbok, i vilken de olika klasserna presenterade sig på ett skämtsamt sätt, ofta i form av ett collage med fotografier av eleverna och teckningar. Även föreningarna erbjöds att delta i årsboken. I 1991/92 års utgåva fanns tolv föreningar med. Deras bidrag var placerade längst bak i boken och i jämförelse med skolklasserna hade de hälften så stort utrymme till sitt förfogande.^{xxiii} Placeringen och det begränsade utrymmet tyder på att föreningarna inte hade högsta prioritet för redaktionen, men det är ändå intressant att de, trots sin slutenhet, erbjöds och tog del av boken som kan ses som ett bidrag till skolornas offentlighet.

Vi ställde en fråga till informanterna om deras förening var med i årsboken och de flesta var det. Ett undantag var Harpan. En helt nyantagen medlem förklarade ställningstagandet med att “för några år sen så beslöt de att inte exponera sig så, så det är lite mera slutet”^{xxiv} En två år äldre medlem menade att de valde att hålla en “rätt så låg profil”.^{xxv} Till skillnad från andra återkommande händelser eller traditioner, var således medverkan i årsboken någonting som inte behövde upprätthållas för harpisterna. Årsböckerna har en betydligt kortare historia än själva föreningen,^{xxvi} vilket kan förklara varför inte föreningen tillmätte den något värde.

Harpan intog en särställning i den här frågan, för de andra föreningarna var årsboken en plats där de visade upp sig, vilket gjorde den till ett forum som även Ekströms hade intresse av. Så här förklarade en Ekströmsmedlem varför man valde att vara med i den:

I Om man tittar i årsboken på skolan brukar föreningarna vara med där?

M Ja.

^{xxi} Ekströms, 19 år. Understrykningen markerar att de två parterna talar samtidigt.

^{xxii} Ekströms, 19 år.

^{xxiii} Årsboken 91/92 för skolorna i staden, No 14.

^{xxiv} Harpan, 16 år.

^{xxv} Harpan, 17 år.

^{xxvi} 1991/92 årsbok var exempelvis den fjortonde som producerats.

I Var ni med i fjol?

M Ja, vi kände killen som, som hade hand om årsboken så vi fick vara med, så var det.

I Varför var ni med?

M Nej, därför att vi startade allting som en antiförening vi skulle göra allting som var töntig. Vi var fejkbögar. Nu är vi inte alls fejkbögar nu är vi supermacho, antifeminsiter

Tillträdet till årsboken beskrevs som avhängigt av en personlig kontakt. Engagemanget i den likställdes med medlemmarnas roll som homosexuella. Det handlade om att skapa kaos, en upp-och-nedvänd värld, som syftade till att devalvera det kapital som de traditionella föreningarna förvaltade till sina medlemmar. Den snabba övergången från "fejkbög" till "supermacho antifeminist" kan ses som motsatsen till de traditionella föreningarna fasta traditioner, normer och värden. I Ekströms experimenterade man med sin könstillhörighet och vilka värden andra människor hade, egenskaper som i andra sammanhang ses som stabila. Kampen om det offentliga rummet beskrevs av en annan medlem i Ekströms så här:

I Är det de, gymnasieföreningarna som märks mest på skolan tycker du?

M Mmm.

I Eller finns det några andra som också märks som grupp eller vad man ska säga?

M Hm det har jag ingen aning om, liksom märks mest det gör[ohörbart] i varje fall jag och [namnet på en annan av informanterna från Ekströms], vi två skriker högst jag har gått på den här skolan i fyra år, så jag känner de flesta så att vi hörs rätt bra fast vi har inte några mappar igen

I Nej, men vad var det du sa att ni skrev på mappen?

M Tönt är tufft

I Tönt och tufft

M Nej, tönt är tufft

I Tönt e tufft, ja

M [Ekströms], vi är här för att stanna, ska du ha på käften? Det är, vi byter varje vecka, vi gjorde det en gång i tiden när vi började, så varje vecka kom det någonting nytt så här som folk gick förbi och läste, [Ekströms] bögar nej fan. Vi gillar salva, eller någonting sådant, ju töntigare desto bättre

I Men då rev de ned den där också?

M Ja den första gjorde de det, [Ekströms], vi är här för att stanna ska du ha på käften? Det rev dem ner efter en dag sen [ohörbart] sen orkade de inte riva ned, vi hade hur många som helst. En sådan här bunt med mappar som vi satt och skrev hemma hos mig och sedan ett tag så, är liksom typ när de inte rev ned mappar så blev vi skitless på, så vi rev ned våra mappar och då

- *Vem är det som har rivit ner mappen?!*
- *Nej det va jag.*

Fan liksom det var rätt kul ...Böghög ... det va länge sedan. Men det roligaste var invalet en gång, sprang vi, vi hade chokladudding på hela kroppen, bara kalsonger, sprang vi näck liksom, bara med kalsonger runt mitt hus, [ohörbar] fick jag klagomål från [namnet på hyresvärden], störande, höll på att bli vräkt he he. Sedan så kom min morsa så här, chokladpudding över allt, så sprang vi näck

- *Vad har du gjort?*

Hon trodde definitivt att jag var bög.^{xxvii}

Informanten var så engagerad i sin berättelse att han byggde upp fiktiva dialoger i den för att förstärka innehållet. Som framgår av citatet tillskrev han antiinvalet stor betydelse. Det skulle, enligt honom, varit "det roligaste" som hänt. Han nämnde två vuxna personer, hyresvärden och modern. Båda skulle ha reagerat kraftigt på händelsen. Hyresvärden funderade på vräkning enligt medlemmen och hans mamma på hans sexuella läggning. Det heteronormativa fält som informanten tillhörde, gjorde att homosexualitet sågs som avvikande och icke önskvärd. Icke önskvärd var lika så en chokladpuddingindränkt hyresgäst som sprang runt fastigheten. Informantens berättelser om de två vuxnas förmodade reaktioner förstärkte händelsens karnevaliska innebörd. Invalet var en del av den upp- och nedvända värld som medlemmarna skapade med sin antiförening. Lägg märke till hans kommentar om kalsongerna. Det mest intima och privata offentliggjordes inte. Också antiföreningen hade sina gränser.

Tillkomsten av Ekströms kommenterades av andra informanter:

- Ja, den [Ekströms] startade för ett år sedan ungefär, och som hade fack och sen var det många gamla föreningar som tyckte att de här ska inte bara komma här med en ny förening och vara uppstickare och tro att de är någonting, så de slet ned deras fack och motarbetade dem, det var lite taskigt, men de hade, det var lite ironi över det hela, fast de verkar ha väldigt kul på sina fester.^{xxviii}

Informanten som kom från en av de kvinnliga föreningarna, tolkade händelsen som att Ekströms med sin mapp gav sig in på de etablerade föreningarnas domän, vilket motarbetades. Samtidigt som hon kommenterade händelsen som att de etablerade var "taskiga", framhöll hon att Ekströmsmedlemmarna ironiserade över föreningarna, vilket legitimerade påhoppet från de etablerade. Hennes kommentar om Ekströms fester vittnade om att de i hennes ögon hade ett symboliskt kapital, då festerna är ett centralt inslag i föreningarnas praktik.

^{xxvii} Ekströms, 19 år.

^{xxviii} Maximal, 18 år.

Kanske tröttnade de som rev ned, eller så kan man tolka fredandet av mappen som ett uttryck för att Ekströms, trots sin antihållning, accepterats som gymnasieförening. Den senare tolkningen får stöd av att Ekströms fanns med i svaren när vi bad informanterna om att räkna upp de föreningar som fanns. Ett annat tecken på att föreningen sågs som en accepterad förening, är att tre informanter, två harpister och en kvinna från Maximal, berättade att de var "kompis" med medlemmar i Ekströms. Genom att vara kompis med antimedlemmarna lyckades dessa personer få del av det symboliska kapital som fanns i antiföreningen. Tolkningen får stöd av en informant som upplevde att hans status ökat efter det att han var med och startade Ekströms:

I - Ja men samtidigt så har ni ju lyckats på ett år att bli ett begrepp

M - Mmm det är skitmånga som vill va med oss

I - Ja hur märks det då?

M - Jag har blivit mycket populärare som enskild människa det är helt otroligt egentligen med tanke på hur vi tänkte igenom att [Ekströms] egentligen det är chokladpudding och det kom till genom att jag, [namn på tre medlemmar] hade skittråkigt en vardagseftermiddag. Vi gick i [namnet på en centralt belägen matvaruaffär] där nere och köpte chokladpudding och började kasta chokladpudding på varandra och klädde oss nakna och sprang runt i min lägenhet så min morsa kom men det är en annan fråga Hi Hi i varje fall och det liksom vi lekte chokladpudding som riktiga bögar och sen tog vi namnet, [Ekströms], åh! Vi startar en förening som heter [Ekströms]! Så började det och sedan dess så liksom, folk tycker att gud vad tufft.

En annan Ekströmsmedlem berättade att han blivit tillfrågad tre gånger av en etablerad förening om han ville bli medlem hos dem, men att han alla gånger tackat nej.^{xxix} Även detta visar att Ekströms medlemmar hade en inte oansenlig del av det symboliska kapitalet.

I Ekströms förekom inte några förtroendeposter som ordförande, kassör eller liknande. Invalet i föreningen var likaså annorlunda än i de andra föreningarna. En informant menade att de hade ett

mycket, mycket mer vänligt mottagande för den som blir invald jämfört då med andra gymnasieföreningar, som jag skulle ha väldigt svårt att acceptera ett sådant inval, istället för att ha ett hårt inval som de har, så sitter vi hellre ned och klämmer någon folköl och umgås och snackar och det behöver inte bli någon koll heller utan umgås och snackar och sedan blir man medlem helt enkelt, istället för att de gör sådana pinsamma saker^{xxx}

Svaren på frågan vad det var för egenskaper en presumtiv medlem skulle ha, skilde sig delvis åt mellan antiföreningen och de etablerade. Som framkommit ovan var vänskapsband till samtliga medlemmar ett kriterium för att bli invald i antiföreningen. En av dem menade att "kriterierna vi hade, var att man har fantasi, drogliberal och kunde suppa och att man skall vara bizarr".^{xxxi} De etablerade föreningarnas informanter betonade andra egenskaper. En harpist svarade så här på frågan om vad de önskade av en ny medlem:

^{xxix} Ekströms, 19 år.

^{xxx} Ekströms, 19 år.

^{xxxi} Ekströms, 19 år.

M Eh jag man har någonting att tillföra de tror det att man eh eh tja det är på något sätt kanske litterärt eller estetiskt begåvad på något plan och sådana grejer man har nånting att tillföra föreningen något positivt^{xxxii}

Informanten var ganska svävande i sitt svar, vilket kan bero på att han endast varit med i föreningen i några veckor. Det kan likaså vara förklaringen till varför han använde ett pronomen som inte inneslöt honom själv, när han talade om dem som hade rätt att definiera vad det var för kriterier som gällde.

Han sade dock att man skulle vara begåvad inom vissa områden. Läroverket vilade på ett meritokratiskt värdesystem.^{xxxiii} Dina framgångar inom fältet bygger på vad du presterar och ingenting annat. Genom att lyfta fram begåvning som kriterium för inval, kan urvalet ses som att de just vilade på ett meritokratiskt förhållningssätt. De var de som hade förmåga som kunde vara med, en förmåga som de skulle utnyttja till att prestera på ett sätt som andra inte kunde.

En annan harpist fick frågan om varför inte alla som var intresserade av föreningslivet kunde få vara med:

M Jaa [lite besvärad] därför att det är liksom inte en allmän, det är bara till ett visst antal utvalda som man ska väl vara lite grann på ett visst sätt för att va med i viss föreningar, jag det tror jag, krävs kanske

I Vad är det som krävs för Harpan?

M Jag tror att man ska vara rätt så [ohörbart] alltid bra, och sedan så ska man kunnas se seriöst på saker som diktläsning, ja lyrik, musik ja det mesta som har med estetik att göra. [...] Att eh kan vara lätt att umgås med och just att det kanske är lite mer kvinnlig, kan uttrycka känslor och eh ja det är alltid bra om nån eh är duktig musikaliskt^{xxxiv}

Liksom andra harpister lyfte informanten fram vissa områden som var viktiga att behärska, eller som han uttryckte det, att man skulle "se seriöst" på dem. Hans tolkning att deklamationer, umgänge, muciserande och annan estetisk verksamhet var kvinnliga är intressant, då den exemplifierar hur handlingars innebörder förändras över tid. Dessa inslag i föreningslivet härstammar från 1800-talet. Då tillhörde aktiviteterna läroverkpojckarnas bildningskapital. I det sena 1900-talet var situationen en annan och intresset för estetisk verksamhet med mera, tolkades alltså som kvinnligt av informanten. Genom att hålla fast vid traditioner som tidigare utvecklade vad som sågs som manliga egenskaper, hade föreningen förvandlats till en plats för vad som sågs som kvinnliga aktiviteter, även om det fortfarande enbart var män som hade tillträde till den.

Medlemskapets exklusivitet var inte oproblematiserad för flera av informanterna från de etablerade föreningarna. En kvinna beskrev urvalet så här:

^{xxxii} Harpan, 16 år.

^{xxxiii} Ulla Johansson (2000), passim.

^{xxxiv} Harpan, 17 år.

M Ja det är mest eller vi försöker ju att ta från både [Nobelskolan och Polhemsgymnasiet] och sedan dels från stan och utanför stan, så att det inte blir för mycket folk som är inne och sånt där för det kan ju lätt bli det. Alla som att man tänker så, de som inte är med, att de som är med, de som är med, det är, är bara poppistjejer och sånt där. Så vi försöker ju att välja sådana, ja sådana som man kanske inte känner som ettor, som just blivit invalda då, man i deras klass som de precis har börjat känt eller något sådant där, så att det blir lite variation, men det är väl mest om de är normala, utåtriktade liksom, ha tid för det och så.^{xxxv}

Hon började sin beskrivning av urvalet med att det handlade om att få bredd (elever från de båda gymnasieskolorna skulle vara med och såväl boende i själva staden som från den omgivande landsbygden skulle vara representerade). Hon menade att man försökte undvika att endast populära kvinnor kom med. Ett tredje kriterium blev därför att också välja sådana kvinnor som började ettan som medlemmarna inte redan kände. Formuleringen tyder på att informanten tillskrev sig själv och de andra medlemmarna i föreningen en hög status på skolan. Slutligen övergav hon beskrivningen av urvalet som en fråga om att försöka få till en bredd. Istället lyfte hon fram egenskaper som att man skulle vara normal och utåtriktad. Likaså att det skulle finnas tid för föreningslivet. Intervjun fortsatte med att jag frågade om det hade någon betydelse vilken utbildning den blivande medlemmen gick:

M ja man ska inte gå.... teori, teoretiska linjer det är samhälle, natur?

I Ja.

M Ja man ska gå teoretiska linjer [skratt] för annars om man går till exempel bygg då har man ju såna dära långa dagar och man är borta ofta från skolan och så, så det.

I Ni tänker på praktik?

M Ja.^{xxxvi}

Informanten menade att elever från de yrkesförberedande programmen inte kunde vara med i föreningslivet eftersom deras utbildning tog så mycket tid och stora delar av den var förlagd långt från skolorna. Samtalsämnet var laddat, vilket framgår av hennes skratt efter det att hon bekräftat att de teoretiska utbildningarna var ett kriterium för att vara valbar. Lägg märke till att hon valde att exemplifiera sitt resonemang med ett yrkesinriktat program som i stort sett enbart rekryterade män. På så sätt förlängdes avståndet mellan de som var invalda i den kvinnliga föreningen och de elever som inte tillfrågats. Vi återkom till urvalet på ett mer personligt plan:

I Eh varför, du sa att man skulle vara utåtriktad, varför tror du att man valde dig?

M Ja... kanske [skratt], nej men dels min bror då som var med i [Fanen] de vi brukar göra så att man tar in syskon eller i varje fall på intervju då, för att jag det är man... jag vet inte men det är ganska så dels... [skratt] kanske....^{xxxvii}

Här nämndes ytterligare ett kriterium, nämligen släktskap med redan invalda. Informantens glidning från att beskriva urvalet som ett sätt att få bredd och representativitet till att det handlade om att enbart elever på vissa utbildningar och så, framför allt elever som hade

^{xxxv} Maximal, 18 år.

^{xxxvi} Maximal, 18 år.

^{xxxvii} Maximal, 18 år.

kontakter med redan invalda, vittnar om att frågan om vem som får vara med var laddad. Hon hade svårt att hitta ord och de återkommande skratten visade att samtalsämnet inte var neutralt för henne.

I en intervju med en kvinna i SQTF dök ytterligare en form av hierarkiskt tänkande upp:

M ... om man säger, om man ser till de föreningar som finns i [namnet på staden], det är ju de tjejer och killar som är framåt och ser bra ut och såna där grejer, det är ju det, fast det är inte lika mycket på [SQTF], men det är ju det.^{xxxviii}

Å ena sidan kunde "alla sorter" vara med, men samtidigt var det de "tjejer och killar som är framåt och ser bra ut". Lägg märke till hur den senare beskrivningen gavs till alla föreningsmedlemmar. Hierarkiska grupperingar användes inte för att beskriva den verksamhet som informanten stod närmast, men hon kunde göra den här typen av uttalande på ett mer allmänt plan. Till saken hör också att SQTF utifrån hur informanterna beskrev föreningen, tycks ha besuttit mindre kapital än de andra föreningarna.

Andra egenskaper som nämndes av kvinnliga informanter var ett trevligt och naturligt sätt. Man skulle vara glad, snäll, framåt och öppen och vilja umgås med andra människor.^{xxxix} En informant förstärkte bilden av vad som skulle eftersträvas genom att beskriva de som inte valts in:

M Vissa har varit för blyga, att man tänker att de kommer aldrig att klara de kommer bara att gå och gömma sig [...] och sen har det varit att de har haft den här, nån har kommit in med en shoppingkasse och slängt med, lite sådär världsvan lite så där, ja haft en stil som vi inte tyckte om och ja vi vill ha liksom lite naturliga tjejer, och så har det varit några som haft så höga tankar om sig själv att de kommer bara att skryta^{xl}

Invalen skapade en situation där medlemmarna blev satta att välja. De hade påtagit sig uppgiften att värdera andra människor för att bedöma om de var lämpliga att ingå i föreningen eller inte. Föreningen gav sina medlemmar ett symboliskt kapital, och som framkommit ovan fanns ett omfattande urvalsarbete bakom varje inval. Citatet tydliggör att den enskilda medlemmen inte fick tro att hon var något, för att citera Jantelagen. Det kan tyckas paradoxalt, men den presumtiva medlemmen fick inte bära med sig för mycket kapital in i föreningen – och framför allt inte fel sorts kapital som den unga kvinnan med sina shoppingkassar. Snarare var det i föreningen som kapital skapades, som sedermera kunde ge de enskilda medlemmarna en starkare position på skolan. Vilka var då de andra, de som inte blev invalda i föreningarna?

De andra

Staffan Wennerholm menar att "läroverksungdomen reste rigida gränser mellan sig själva och andra ungdomar för att definiera en speciell identitet och karaktär."^{xli} Som redan framgått av de tidigare kapitlen är det lätt att hålla med honom. Medlemmarna skapade på flera olika sätt gränser mellan sig själva och andra.

^{xxxviii} SQTF, 19 år.

^{xxxix} Maximal, 17 år (två informanter), SQTF 17 år (tre informanter), SQTF 19 år.

^{xl} Maximal, 18 år.

^{xli} Staffan Wennerholm (2005), s. 82.

Debatter som "Är lantbrukaren värd att fördraga framför ämbetsmannen?" och "Vilka gagna samhället mera präster eller folkskollärare?"^{xlii} vittnar om att harpisterna under senare delen av 1800-talet funderade kring samhällshierarkin. Det har tidigare framkommit att de hämtade flera av sina symboler (den vita skjortan, kostymen, käppen, flugan, cigarren, punschen med mera) från den manliga, borgerliga världen. Utifrån social klass var det arbetare och underklass man distanserade sig ifrån. I Heimdall publicerades exempelvis "varning för pöbeln" och "Mina erfarenheter av kroppsarbete och kroppsarbetare".^{xliii} Invalsuppdraget 1960 för en medlem var att finna några "raggarbrudar" och fråga dem om "lämpliga och olämpliga saker, mest om de senare" och därefter komma tillbaka till sammanträdet om berätta om sina erfarenheter.^{xliv} Några paragrafer senare står att läsa:

[...] hade varit ute och kollat ragggarbrudarna på byn. Enl egna ord hade han kopplat på charmörsmilet och slagit sig i slang med dem. Bl.a. berättade de, att det såg dumt ut att gå med kjol, och dessutom var det bara 'soceten', som hade kjol på sig. Efter lite rundsnack förde hr [...] in samtalet på rent sexuella problem och efter ett tag fick [...] reda på att de idkade samlag två dagar i veckan, Onsdagar och Lördagar och så Söndagar förstås, och ibland kanske också någon annan dag i veckan, allt beroende på hur många det fanns i bilen.^{xlv}

Ragggarbruden tar i exemplet avstånd från högre klassers klädstil. Hon citerades med sitt "soceten". På så sätt lyftes ännu en skillnad fram mellan honom och flickorna. De talade på ett annorlunda sätt, sociteten blev i deras munnar soceten.

Arbetare var i andra invalssammanhang någonting som man kunde göra sig lustig över. De nyinvalda fick till uppgift att göra någonting apart på skolgården inför alla elever eller på stadens gator inför allmänheten. Det kunde till exempel handla om att "åka stepkälke på skolgården iförd störhjälms, golfbyxor och motorglasögon".^{xlvi} Dessa konstigheter blandades med situationer där nyinvalen skulle agera som exempelvis skoputsare eller skogshuggare.^{xlvii} Vid en tävling som gick ut på att medlemmarna skulle gissa vilket musikstycke som spelades, delade man upp sig i lag med namn som Skomakarna, Bagarna och Skorstensfejarna.^{xlviii} Men samtidigt som föreningarna gjorde sig lustiga över hantverkare och arbetare, finns det exempel på att de samarbetade med dem. 1949 planerade Fanan en underhållningsafton och av protokollet framgår att även elever från Hantverksskolan borde bjudas in.^{xlix}

År 1941 hade Ungdomsrådet vid skolan anordnat en Ungdomens vecka. Föreningar som anordnade "sammankomster för springpojkar eller springflickor", kunde få ersättning av rådet, dock under förutsättning att innehållet planerades i samråd med dem.¹

Läroverksungdomen förväntades alltså ha något att ge den arbetande ungdomen. Året innan står att läsa i en av föreningstidningarna: "Tänk bara på [...] ungdomarna, som tar plats som mjölkutkörare och portvakter om dagarna och skrapa ihop pengar till studentkurser på korrespondensskolorna och om nätterna pluggar in det, som vi går 'två år i varje klass' för att lära oss."^{li} De två exemplen visar att det fanns en ambivalent hållning till dem som inte gick i gymnasiet. Å ena sidan kunde de ses som en utbildad skara som behövde upplysning, å

^{xlii} Diskussionsprotokoll hållna vid Gymnasieföreningarnas stads Gymnasium från 16 mars 1867 till och med december 1879.

^{xliii} Harpan, § 9, 11 oktober 1947 och § 10, 16 november 1935.

^{xliv} Se även Staffan Wennerholm (2005), s. 88, där han har ett exempel om raggare från 1961, som liknar det här.

^{xlv} Harpan, § 16, 22 oktober 1960.

^{xlvi} Harpan, § 8, 7 februari 1960.

^{xlvii} Harpan, § 8, 3 oktober 1959 och § 8 7 februari 1960.

^{xlviii} Fanan, § 4, 27 januari 1945.

^{xlix} Fanan, § 1, 4 december 1949.

¹ Brev till föreningar anslutna till Ungdomsrådet, daterat den 23 januari 1944, Fanans samlingar.

^{li} Fanan, föreningens tidning, 1943:3, s. 2.

andra sidan gav pengarna de tjänade dem en frihet som läroverksungdomen saknade. Likaså fanns det en föreställning om att de kom fortare fram i sina studier.

Liksom kön och social klass var tydliga distinktioner, finns det exempel på hur etnicitet också var det. I de flesta fall handlar det om svarta och svartas kultur. Undantagen var då en nyinvald medlem skulle klä ut sig i "orientalisk kostym" för att sälja "anden i flaskan och en annan skulle klä ut sig till libysk svartrövare och "iklädd allt som hör till en äkta muhammedan, på en äkta persisk matta i [Upplysningsgalleriet] ta ut kompassriktningen mot Mekka och be en egenhändigt förfärdigad bön".^{lii} Under den återkommande punkten P.T.F (Punkt Till Förfogande) klev en harpist fram och sade sig vilja belysa två "problem", nämligen "skilsmässobarnens problem och rasproblemet".^{liii} Händelsen kan ses som en kommentar till frågor som var aktuella under det sena 1960-talet. 1945 kåserade en medlem om en "negerorkester" och året innan sjöngs ett par "negroida visor".^{liv} I samband med invalskriterierna 1959 fick en av de nyinvalda i uppdrag att framföra tio "slagord för försäljning av BH i mörkaste Afrika"^{lv} Det finns likaså exempel på pseudonymer i Heimdal som "Neger" och "Neger II".^{lvi}

Gymnasieföreningarnas stad har av tradition varit homogent etniskt svensk. Under 1990-talet fanns det en del invandrargrupper i staden. Bland annat var det kvinnor från ett utomeuropeiskt land som bakade en stor del av allt bröd på en brödfabrik. Det fanns med andra ord elever i gymnasieskolan som hade en annan etnisk tillhörighet än den etniskt svenska. Inte någon av informanterna från de etablerade föreningarna tillhörde dessa grupper. I antiföreningen fanns det en medlem som var andra generationens invandrare. Det kanske inte var en slump att han fanns med just i den förening som försökte skapa en motbild mot de etablerade föreningarna.

Exemplen visar att social klass, etnicitet och religiös tillhörighet användes av medlemmarna som distinktioner. Likaså var skilsmässobarnet någon annan än de själva. På så sätt stärktes bilden av medlemmen som den borgerlige, vite, kristne mannen som kom från ett stabilt hem. Från 1930-talet kom också unga kvinnor med en liknande bakgrund med i föreningslivet, men de skapade sina egna föreningar och på så sätt återskapades genussystem och föreställningar om det andra könet genom föreningarna.

Sammanfattande diskussion

Skolreformer kommer och går, men gymnasieföreningarna består. Så skulle papret kunna sammanfattas. 1864, då Harpan grundades, antogs omkring trettio elever till läroverket,^{lvii} vilket kan jämföras med läsåret 1994/95 då drygt 1090 elever var inskrivna vid den skola som föreningen då rekryterade medlemmar från.^{lviii} Från att ha funnits vid läroverket som var till för en exklusiv, manlig elit, kom Harpan att verka vid en gymnasieskola som var öppen för båda könen och där eleverna kunde läsa såväl studieförberedande som yrkesförberedande program. Den blivande byggnadsarbetaren gick i samma korridorer och fikade i samma elevfik som den blivande läkaren eller ingenjören. Men i Harpan träffades de aldrig. Gymnasieföreningarna fortsatte att rekrytera sina medlemmar från de utbildningar som har sin historia i läroverket.

Den här studien visar att föreningarna kännetecknas av traditioner, snarare än av förändring. En förklaring till varför de gamla läroverkstraditionerna, levde vidare är att det fanns aktörer som med hjälp av dem kunde skapa och upprätthålla en stark position. Själva tillträdet till

^{lii} Harpan, § 9, 20 oktober 1967 och § 7, 17 oktober 1969.

^{liii} Harpan, § 10, 15 april 1967.

^{liv} Harpan, § 10, 21 april 1945, § 14, 22 januari 1944.

^{lv} Harpan, § 7, 28 februari 1959.

^{lvi} Harpan, § 7, 18 december 1937 och § 9, 2 april 1938.

^{lvii} Uppgiften är hämtad från en historik om läroverkets historia, s. 88.

^{lviii} Beräkning utifrån elevlistor i skolornas kataloger läsåret 1994/95.

läroverket fungerade tidigare som en distinktionsskapande praktik för de som skulle komma att bli en del av etablissemangen. I den situation som fanns vid mitten av 1990-talet, har bland annat gymnasieföreningarna kommit att överta denna praxis. Föreningarna förvaltade ett kapital och så länge som det fanns aktörer som kunde tillskansa sig det, kom gymnasieskolan att bära vidare traditionella klass- och könsmönster, på bekostnad av jämlikheten och jämställdheten.

1990-talets föreningsmedlemmar kom stundtals i konflikt med det rådande likhetsidealet. De ville på olika sätt förringa det symboliska kapital som fanns i föreningarna. I flera intervjuer betonades snarare motsatsen. Informanterna beklagade att alla som skulle vilja vara med inte kunde få vara det. En informant menade att föreningen som hon var medlem i, försökte att välja sådana personer som kanske inte hade så stark position i skolans fält. En manlig informant menade att det var farligt att prata om att det fanns elever som var populärare än andra.

Utsagorna vittnar om att 1990-talets gymnasieelever befann i två till synes motsägelsefulla diskurser. De var del av en offentlig diskurs som handlade om likhet. Här delade de den samtida skolpolitikens strävanden efter att alla skulle ha möjlighet att ta sig fram i gymnasieskolan. Men samtidigt var deras handlingar i föreningarna en del av en för offentlighetens ljus mindre lämplig diskurs i vilken olikhet och hierarkier reproducerades.

Vad hände när läroverket öppnades för kvinnor? I gymnasieföreningarnas stad fortsatte det att vara en skola främst för män, bland annat därför att det fanns en flickskola som rekryterade elever som annars kanske hade sökt sig till läroverket. Det var först i samband med gymnasieskolans införande på 1960-talet som antalet kvinnliga elever kom att bli ungefär lika stort som antalet manliga elever. Med kvinnornas inträde skedde en förändring i konstruktionen av kvinnan och det kvinnliga i de manliga föreningarna. Från att ha dyrkat kvinnan på avstånd, sett henne som något mytiskt och mystiskt, blev hon ett offer som skändades i samband med de symboliska passageriter som hörde invalen till. När kvinnliga elever blev ett faktum, försvann alltså mystiken kring kvinnan och ersattes av vulgära inslag. Det är dock viktigt att påpeka att de manliga medlemmarna utförde den här typen av handlingar i slutna rum och med symboliska kvinnogestalter. I det offentliga framstod den manlige medlemmen fortfarande som en gentleman och de behandlade kvinnliga elever med respekt. Ett undantag är antiföreningens påståenden om att de var otrevliga mot kvinnliga elever, men det kan just tolkas som ett antibeteende, ett sätt att markera föreningsmedlemmens upp-och-nedvända värld.

Även om det skedde förändringar i könsrelationerna, kan de i det stora hela tolkas som tämligen statiska. Kortfattat kan de beskrivas som uttryck för en hegemonisk maskulinitet med heteronormativa förtecken.

De kulturella yttringar som föreningar gav prov på kan kategoriseras som tillhörande en etablerad, av vuxna delad kultur. Det gäller framför allt tiden fram till 1950-talet. Därefter ges det flera prov på yttringar som stämmer väl in i Eric Hobsbawns definition av vad ungdomskultur är. Förändringen skulle kunna beskrivas som att medlemmarna klev ut ur en etablerad, borgerlig vuxenkultur till förmån för en ungdomskultur. Resultatet kan jämföras med hur föreningar vid de amerikanska universiteten förändrades vid sekelskiftet 1900. Från att ha varit till för såväl lärare som studenter och styrda av fakulteten, kom föreningarna att bli studenternas angelägenhet. G. Kurt Piehler tolkar förändringen som ett resultat av att lärarna i allt högre grad kom att intressera sig för forskning istället för att vara tillsammans med studenterna. De, å andra sidan, kom att flytta från de gemensamma byggnaderna och istället in i exempelvis föreningshus, där det inte bodde några lärare. Så skildes lärare och studenter

från varandra och föreningslivet kom att anta vad Piehler kallar för en “distinkt studentkultur”.^{lix}

Staffan Wennerholm menar att läroverksungdomen fortsatte att se sig som framtidens elit och att detta förde med sig att de skulle uppträda på ett sätt som inte hörde hemma i en oansvarig ungdomskultur. Den här undersökningen både stödjer och motsäger Wennerholms resultat. Visserligen fortsatte medlemmarna att se sig själva som en elit som hörde framtiden till, men det är också tydligt hur de i slutna rum började att ägna sig åt kulturella uttryck som tillhörde en oansvarig, maktlös ungdomsgeneration.

Föreningarna har således förändrats under de drygt 130 år som studien behandlar. Ett exempel är alltså att verksamheten fått en tydlig ungdomlig prägel. Från att se och bete sig som ansvarstagande, borgerliga män, har medlemmarna förändrats till oansvariga ungdomar. Skolans breddade rekrytering är en av de viktigaste förklaringarna till varför ålder kommit att inta en allt starkare position i den värld som medlemmarna skapar. Resultaten kan jämföras med Pierre Bourdieus förklaring till 1968 års studentrevolt i Frankrike. I och med att det högre utbildningssystemet expanderade riskerade medelklassens ungdomar att klassas ned. Ungdomarnas förhoppningar om framtiden stämde illa överens med den nya tidens reella utsikter, vilket ledde till en “kollektiv disposition för revolt”.^{lx} På samma sätt kan de svenska gymnasisternas situation beskrivas – de blev fler, samtidigt som värdet av studentexamen och gymnasiebetyg minskade.

Det är inte fråga om någon entydig förändring i det svenska föreningslivet. Även under 1990-talet, finns det spår av en vuxenkultur. Den amerikanisering som Hobsbawm lyfter fram är knappast kännetecknande för föreningarna, som istället förvaltar en borgerlig, svensk kultur med trerättersmiddagar, tal till mannen respektive kvinnan, kostymer, vita skjortor och slipsar, deklamationer av gammal, ofta svensk dramatik och musik. Den borgerliga världens värden och värderingar är centrala i föreningslivet.

Berit Wigerfelts studie visar på en etablerad ungdomskultur redan under 1930- och 1940-talen. Det är arbetarungdomen som hon studerar.^{lxi} Är det så att läroverksungdomen dröjer sig kvar i den etablerade vuxenkulturen längre, därför att den ger dem fördelar? 1900-talets ungdomshistoria är fylld utav exempel på ungdomstiden både som ett individuellt och samhälleligt problem.^{lxii} Genom att inte delta i ungdomskulturen utan i den etablerade vuxenkulturen, ställde sig läroverksungdomen på de vinnandes sida och riskerade inte att bli sedda som ett hot mot den rådande samhällsordningen. Staffan Wennerholms studie stödjer en sådan tolkning.

Trots att det funnits ambitioner under hela 1900-talet att skapa ett skolsystem för alla i en viss ålder, har de gamla skolformerna som bygger på särskiljandets princip kunnat leva vidare. Skolpolitik och skolpraktik är på så sätt varandras motsatser. Det här är viktigt för att förstå hur eliter reproduceras i ett land som Sverige. Det sker i frivilliga föreningar bortom statens kontroll. Identiteter och sociala hierarkier skapas, befasts och reproduceras.

Inom skolans väggar kom föreningarna att få ett ökat värde – från att det funnits fler möjliga platser i föreningarna än vad det fanns elever vid läroverket – blev medlemskapet exklusivt. Föreningarna konserverade det gamla läroverkets värden, vilket förklarar varför enbart elever från linjer/program med rötter i det gamla systemet, valdes in.

^{lix} G. Kurt Piehler (1988), s. 225, min översättning.

^{lx} Citatet är hämtat från Erling Bjurström (1997), s. 72, som översatt det från Pierre Bourdieus *Homo Academicus* från 1984.

^{lxi} Berit Wigerfelt (1996), *passim*.

^{lxii} Bengt Sandin (2003), s.229 – 236.

Utanför skolans väggar hade studier vid gymnasiet, likt de högre studierna i Frankrike, minskat i värde. Men istället för att göra revolt, valde medlemmarna att ingå i en oansvarig ungdomskultur. De associerade sig inte längre lika självklart som tidigare till en vuxen elit. Istället betonades att gymnasietiden var till för att ha skoj, även om allvaret och planer inför framtiden lyftes fram av en del av 1990-talets informanter.

Innan det är dags att sätta punkt vill jag kommentera föreningslivet år 2006. Finns det kvar? När boken *Klassens klasser* kom från trycket tog jag kontakt med Harpans ordförande för att höra om han var intresserad av ett exemplar. Bara någon dag efter att boken kommit till föreningen fick jag en positiv recension av den per e-post från ordföranden. Jag passade på att fråga om han trodde att även de andra föreningarna skulle kunna tänkas vara intresserade av en bok. Det tog inte mer än några minuter innan jag fick svar på min fråga. I brevet fanns namn och adress till samtliga ordföranden. Jag tolkar det som att föreningslivet än idag är synnerligen aktivt.

Referenser

Otryckt material

Gymnasieförbundet Harpans arkiv - privat ägo

Protokollsböcker för åren 1910-1913, 1921-1927, 1932-1940, 1940-1947, 1958-1960, 1960-1961, 1964-1965, 1965-1966, 1966-1967, 1967-1969, 1969 och 1970.

Matrikel

Lagar

Diverse tidningar och andra egenhändigt skapade alster

Invalsceremoni fr o m ht 1989

Gymnasieförbundet Fanan – finns idag vid ett landsarkiv

Protokoll 1939 - 1955

Mapp med spridda handlingar från åren 1946, 1947, 1949, 1950, 1952-55.

Landsarkivet i Vadstena

HAL Växjö GI:1 fotografier

HAL Norrköping K 1:1, 3 – 6, 9 -11. fotografier

Tema Barn, Linköpings universitet

Ljudband och transskriptioner Intervjuer med medlemmar i gymnasieföreningar 1990-tal, tema Barn, Linköpings universitet.

Petersson, Gunilla & Maria Sundkvist, (1996), ”Rapport 1. En studie av gymnasisters syn på utbildning, fritid, och framtid”, *Reports on the Century of the Child. Working papers on Childhood and the study of Children, 1996:1*, Linköpings universitet.

Petersson, Gunilla, (1998), “De slutna sällskapens skola? – En studie av gymnasieelevers fritidsaktiviteter i skolan. Rapport III. Gymnasieföreningar som social praktik”, *Reports on the Century of the Child. Working papers on Childhood and the study of Children, 1998:1*, Linköpings universitet

Tryckt material

Adelswärd, Viveka, (1991), *Prat, skratt, skvaller och gräl och annat vi gör när vi samtalar*, Brombergs, Stockholm.

Ambjörnsson, Fanny, (2004), *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*, diss, Ordfront, Stockholm.

- Ariès, Philippe (1996) (1962), *Centuries of childhood. A social history of family life*, Pimlico, London.
- Barnomsorg och skola 2000. Skolverkets lägesbedömning*, Skolverket, rapport 193, (2000), Liber, Stockholm.
- Bergen, Sigrid, pseudonym för Sigrid Larsson (1942), *Min fader var en ung soldat*, J.A. Lindblads förlag, Uppsala.
- Berggren, Henrik (1995), *Seklets ungdom. Retorik, politik och modernitet 1900-1939*, diss, Tidens förlag, Stockholm.
- Bernstein, Basil (1971 – 1990), *Class, codes and control*, Routledge, London.
- Bjurström, Erling, (1997), *Högt & lågt – Smak och stil i ungdomskulturen*, diss., Boréa Bokförlag, Umeå.
- Bourdieu, Pierre & Jean-Claude Passeron (1990/1977), *Reproduction in education, society and culture*, översättning från franskan Richard Nice ; Sage, London.
- Bourdieu, Pierre & Loïc J. D. Wacquant, , (1992), *An invitation to reflexive sociology*, Chicago : Univ. of Chicago Press.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, Routledge and Keegan Paul, London.
- Bourdieu, Pierre och Jean-Claude Passeron (1979) *The Inheritors: French Students and Their Relation to Culture*. Chicago; The University of Chicago Press.
- Bourdieu, Pierre, (1996/1979), *Distinction. A social Critique of the Judgement of Taste*, övers. Richard Nice, Routledge, London.
- Broadly, Donald, (1991), (1990), *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*, HLS Förlag, Stockholm
- Bäckman, Maria (2003) *Kön och känsla: samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*, (diss.) Makadam, Stockholm.
- Clawson, Mary Ann, (1989), *Constructing Brotherhood. Class, Gender, and Fraternalism*, Princeton University Press, Princeton.
- Connell, Robert W. (2001) ”Orosmoment: störande maskuliniteter och skolväsendet”, *Fronesis*, nr 8.
- Connell, Robert. W. (2000), *The men and the boys*, Polity, Cambridge.
- Connell, Robert. W.(1999) (1995), *Maskuliniteter*, svensk översättning Åsa Lindén, Daidalos.
- Dagens Nyheter*, annons från Guldfynd, 2001-05-17, A-delen, s. 9.
- Fass, Paula S (1979) *The damned and the beautiful: American youth in the 1920's*, Oxford U.P, Oxford.
- Florin, Christina & Ulla Johansson, (1993), ”Där de härliga lagrarna gro...” *Kultur, klass och kön i det svenska läroverket 1850-1914*, Tiden, Stockholm.
- Franzén, Mats (red.), (1998), *Från flygdröm till swingscen. Ungdom och modernitet på 1930-talet*, Arkiv förlag, Lund.
- Frykman, Jonas, (1998), *Ljusnande framtid! Skola, social mobilitet och kulturell identitet*, Historiska Media, Lund.

- Från läroverk till gymnasieskola. Minnen från sex decennier. Stagneliuskolans återinvigning den 25 augusti 1994.*
- Göthlund, Annette, (1997), *Bilder av tonårsflickor: om estetik och identitetsarbete*, Diss. Linköping studies in arts and science ; 167, Motala.
- Hagman, Olle (1987) *Nollan blir nymble : passageriter på Chalmers tekniska högskola i Göteborg*, Paradax, Göteborg.
- Heath, Shirley Brice, (1983), *Ways with words: language, life, and work in communities and classrooms*, Cambridge Univ. Press, Cambridge.
- Hendrick, Harry (1990), *Images of Youth. Age, Class, and the Male Youth Problem 1880-1920*, Clarendon Press, Oxford.
- Hobsbawm, Eric (1994), *Age of Extremes. The short twentieth century 1914 – 1991*, Michael Josphe, London.
- Information i prognosfrågor 1981:3, *Social skiktning i grundskola, gymnasieskola och högskolan, SOS*, (1981)
- Jacobsson, Hans, (1974), *Sapientia Duce. Med visheten som ledstjärna. Östersunds elementarskola och läroverk 1847-1947*, AB Wisénska bokhandelns förlag, Östersund.
- Jacobsson, Mats, (2000), *'Att Blifva Sin Egen' Ungdomars väg in i vuxenlivet i 1700- och 1800-talens övre Norrland*, (diss.), Umeå universitet, Umeå.
- James, Allison & Alan Prout red., (1990), *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*, The Falmer Press, London, New York, Philadelphia
- Jenks, Chris (1993), *Culture*, Routledge, London and New York.
- Johansson, Ulla, (2000) *Normalitet, kön och klass : liv och lärande i svenska läroverk 1927-1960*, <http://www.books-on-demand.com>, Taveljö.
- Kehily, Mary Jane & Anoop Nayak, (1997), "Lads and Laughter': humour and the production of heterosexual hierarchies", *Gender and Education*, Vol. 9, No. 1.
- Kjeldstadli, Knut, (1998), (1992), *Det förflutna är inte var det en gång var*, svensk översättning Sven-Erik Torhell, Studentlitteratur, Lund.
- Kyle, Gunhild (1972), *Svensk flickskola under 1800-talet*, diss, Kvinnohistoriskt arkiv, Göteborg.
- Lalander, Philip, (1996), "Från rationell hjälte till pervers politiker. Konstruktion av manlighet hos en grupp unga politiker", ingår i *Information fra Nordisk Sommeruniversitet*, nr 2/1996.
- Liliequist, Jonas (1992), *Brott, synd och straff : tidelagsbrottet i Sverige under 1600- och 1700-talet*, diss., Umeå.
- Lindensjö, Bo & Ulf P. Lundgren, (2000), *Utbildningsreformer och politisk styrning*, HLS förlag, Stockholm.
- Lundgren, Anna Sofia (2000), *Tre år i G. Perspektiv på kropp och kön i skolan*, diss, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Eslöv.
- Lykke, Nina (2003), "Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 2003:1.
- Lärjungeföreningar*, okatalogiserat småtryck vid Kungliga biblioteket.

- Mitterauer, Michael, (1991), *Ungdomstidens sociala historia*, Röda bokförlaget, Göteborg.
- Nilsson, Göran B, (1990), "Historia som humaniora", i *Den lycklige humanisten. Tio offensiva essäer*, Carlssons, Stockholm.
- Nordisk familjebok*, uggleupplagan, Stockholm.
- Nyberg, Anita, (1989) *Tekniken – kvinnornas befriare?: hushållsteknik, köpevaror, gifta kvinnors hushållsarbets tid och förvärsdeltagande 1930- talet – 1980-talet*, diss, Linköping.
- Nylander, Claes, (2000), *Hudiksvalls läroverks historia 1800-1968*, Fritz Haeggström AB, Sundsvall.
- Petersson, Gunilla & Maria Sundkvist, (1999a), "'Dieselbögar och puderluder' – gymnasieskolan som distinktionsskapande praktik", i *Möten – en vänbok till Roger Säljö*, redaktörer Ullabeth Sätterlund Larsson & Kerstin Bergqvist, SIC 39, tema Kommunikation, Linköpings universitet.
- Petersson, Gunilla & Maria Sundkvist (1999b), "Höviska riddare och våldtäktmän", *Locus* 3/99.
- Petersson, Gunilla, (2004), "A selected few. School societies and symbolic capital in the Swedish upper secondary school". *Young. Nordic Journal of Youth Research* vol 12(3):221-235.
- Piehler, G. Kurt, (1988), "Phi Beta Kappa: The Invention of an Academic Tradition", *History of Education Quarterly*, Vol. 28, No. 2, Summer 1988.
- Propp, Vladimir, (1968/1928) *Morphology of the Folktale*, översättning Laurence Scott, Austin, Tex, University of Texas.
- Proweller, Amira, (1998), *Constructing Female Identities. Meaning Making in an Upper Middle Class Youth Culture*, State University of New York Press, New York.
- Rhoads, Robert A., (1995), "Whales Tales, Dog Piles, and Beer Goggles: An Ethnographic Case Study of Fraternity Life", *Anthropology & Education Quarterly* 26 (3).
- Riksdagstryck
- Sandberg, Erik, (1994), *Västerås gymnasium. Från stiftsgymnasium till borgerligt läroverk*, Västerås kulturnämnds skriftserie nr 26, Västerås.
- Sandewall, Erik (1999), "Du eller Ni?", *Lite Nytt*, mars 1999, Linköpings universitet.
- Sandin, Bengt (1995), "Skapandet av det normala barnet", ingår i *Korsvägar. En antologi om möten mellan unga och institutioner förr och nu*, Kerstin Bergqvist, Kenneth Petersson & Maria Sundkvist (red.), Symposium, Stockholm/Stehag.
- Sandin Bengt (2003), "Barndomens omvandling – från särart till likhet", *Barnets bästa: en antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering* / Bengt Sandin & Gunilla Halldén (red.), Symposium, Stockholm/Stehag.
- Skrapan 100 år – en jubileumskronika. Glimtar från Uppsala Enskilda Läroverk och Lundellska skolan*, (1992), tryckt i Vimmerby.
- Sundkvist, Maria, (1996), "Genus och klass i en jämlik och demokratisk skola", *Svenska i skolan. En tidskrift för kompetensutveckling i språk, litteratur och kultur i skolan*, 1996:4.

- Sundkvist, Maria, (2003), "Ungdom, vuxen eller någonstans där emellan? Om gymnasieföreningarnas förändrade innebörd under 1900-talet", *Kobran, nallen och majjen : tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning* / Staffan Selander (red), Stockholm : Myndigheten för skolutveckling.
- Sveriges studenter, del XVI Halmstads högre allmänna läroverk 1900-1968*, huvudredaktör Bengt G. Söderberg, (1970), Sveriges studenters förlag, Malmö.
- Sveriges studenter, del XX Gävle högre allmänna läroverk 1900-1968*, huvudredaktör Bengt G. Söderberg, (1974), Sveriges studenters förlag, Lidingö.
- Torell, Ulrika (2002), *Den rökande människan: bilden av tobaksbruk i Sverige mellan 1950- och 1990-tal*, Carlsson, Stockholm
- Wejle, Gunnar, (1956), *Skyldighet och rättighet vid läroverk enligt läroverksstadgan m.m.*, P.A. Norstedt & söners förlag, Stockholm.
- Wennerholm, Staffan (2005), *Framtidsskaparna. Vetenskapens ungdomskultur vid svenska läroverk 1930 – 1970*, diss, Arkiv, Lund.
- Wennhall, Johan, (1994), *Från djäkne till swingpjatt. Om de moderna ungdomskulturernas historia*, diss, Etnolore, Uppsala.
- Wigerfelt, Berit, (1996), *Ungdom i nya kläder. Dansbanefröjder och längtan efter det moderna i 1940-talets Sverige*, diss, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm/Stehag.